

KONAMEE VALD

VIÐTAL : PÓRA KRISTÍN ÁSGEIRSDÓTTIR

I íbúð við Hagamel í vesturbænum býr kona sem ætlar að verða kjörinn borgarstjóri fyrst íslenskra kver. Þessi stjórnálakona segir vafningalaust að ef að hún gæti ort ljóð eða skrifað skáldsögur myndi hún fregera það, hvað þá ef hún gæti samið tónverk. En þegar ég spryr hana hvað hún væri að gera ef hún væri í pólitík, hugsar hún sig ekki einu sinni um áður en hún svarar: „Ég væri samt í pólitík“.

Og hún er svo sannarlega í pólitík. Með annan fótinn í þinginu og hinn í kosningabaráttunni þeytist hú funda frá morgni til kvölds. Það er stutt stund á milli stríða á heimili Ingibjargar Sólrunar Gísladóttur, Þóra Larsen snarþagnar á grammafóninum, drengirnir hennar fara að sofa með aðstoð pabba síns, Hjörleifs S Þórðarbjörnssonar. Aftur í pólitíkina. I þessu viðtali ræðir hún kvennapólitík í ljósi síðustu atburða, gagnrýni á Kv listann og landslag stjórnálanna eins og það er í dag og gæti litið út í nánustu framtíð.

Árið 1978 unnu vinstrimenn borgina öllum að óvörum og ekki síst þeim sjálfum. Konur sem höfðu áratuginn á undan verið að vakna til vitundar um samtakamátt sinn fylltust nýrri von þegar „virki“ mjúku málanna var loks fallið í hendur nýrra manna sem vildu sjá breytingar líkt og þær sjálfar. Þegar kjörtímabilinu lauk fjórum árum síðar voru þær jafn nær og áður og jafn þyrstar í breytingar. Þetta varð upphafið að Kvennaframboðinu, aðgerð sem átti að fjölgakonum á framboðslistum og tryggja það að rödd þeirra heyrðist í borgarstjórn. Ingibjörg Sólrun Gísladóttir, þingkona, ein af forsprökunum og borgarfulltrúi til sex ára, er nú eins og allir vita borgarstjóraefni Reykjavíkurlistans, sameiginlegs framboðs flokkanna í stjórnarandstöðu í borgarstjórn Reykjavíkur.

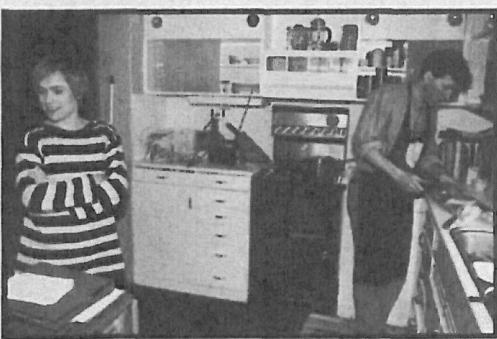
„Í upphafi níunda áratugarins var sú frjáls-hygga, sem nú er að renna sitt skeið, það eina

ferska sem hafði komið fram í stjórnálauðaræðunni lengi,“ segir Ingibjörg Sólrun. „Vinstrimenn höfðu lengi setið fastir í því farinu að njörva sig niður í litla hópa og klíkur sem áttu svo annrikt við að þrefa sín á milli um hugmyndafræðilegan ágreining að þeir höfðu ekki tíma til eða rænu á að standa saman um nokkurn skapaðan hlut sem gæti skipt málí í víðara samhengi. Þegar ég kem heim frá námi, eftir að hafa kynnt þar á bókasöfnum og fyrirlestrum endurmati á kvennasögu og pólitískri stöðu kvenna, var umræðan um Kvennaframboðið hafin bæði í Reykjavík og á Akureyri án þess að nein tengsl væru þar á milli og mér fannst þá að loksins væri eitthvað að gerast sem hitti mig í hjartastað.“

Finnst þér þá að aðrar hugsjónir þessara ára hafi verið léttvægar eða á misskilningi byggðar?

„Nei. Rauðsokkahreyfingin var til nauðsynleg forsenda þess að Kvenna varð að veruleika. Án hennar hefði um verið styttra á veg komin. En sú pólitík var rekin var engu að síður orðin gat nauðsynlegt að taka hana til endurslóðar. Við vorum búnar að hamra á því í tíu ár ur hefðu það skítt og sátum fastar í því. Það var kominn tími til að breyta um fá framkvæma þær breytingar sem vitur raunverulega stöðu okkar kallaði á. Þurftum við að vinna saman á öðrum um en við höfðum gert, stilla saman okkar til að ná fram raunverulegum breytingum sem hefðu viðtæk áhrif á þjóðfélagið al-

Kvennaframboðið var hugsað seiði bundin aðgerð og átti að vekja fólk til um unar. Enga okkar óraði fyrir því að í værum við að velta af stað snjóbolta:

áfram og hlæði utan á sig án tillits til okkar enda vorum við margar hverjar efagjarnar þegar umræðan um að bjóða fram til þings fór í gang fyrir alvöru. Þegar Kvennalistinn bauð síðan fram til þings 1983 og náði árangri varð það til þess að festa þessa hreyfingu í sessi. Í fyrsta sinn frá upphafi gat kvennahreyfingin ráðið sér starfsmann og gefið út blað með launudum starfskröftum. En það leiddi líka til þess að við urðum að fara að taka afstöðu og ræða smæstu og stærstu mál ofan í kjölinn án þess að þau væru endilega efst á vinsældalista okkar. Það varð til þess að margar konur sem höfdu minni tíma snérú aftur til annarra áhugamála og starfa.

En var þarna í upphafi að finna sama vandamálið og hrjáir alla minnihlutahópa og vinstrí hreyfinguna, þ. e. sú tilhneiting að vilja frekar jarða utan girðinga valdsins en freista þess að fá einhverju áorkað innan þeirra?

„Nei, Kvennalistinn var að gera uppreisn gegn þeirri tilhneitingu þegar upphaflega var farið af stað. Við sögðum skilið við „Elendighedsteoriuna“ eða hugmyndafræði eymsdarinnar.“

Hvað veldur það að það hefur kastast í kekki milli hugmyndafræðinga listans nú?

„Þessi gagnrýni á Kvennalistann frá Sigríði Dúnu og Ingu Dóru Björnsdóttur, sem kemur meðal annars inn á það sem þær kalla mæðrahyggju og fjallkonuimynd, byggir á þeirri trú að þessi ímynd sé búin til af körlum í gegnum aldirnar og til þess gerð að halda konum niðri. Það er í sjálfu sér gott og gilt en hin hliðin er sú að það undanskilur konurnar sjálfar og þeirra þátt í að skapa sér ímynd og taka ákvárdanir um líf sitt á einstaklingsgrundvelli. Þessi áhersla á konuna í hlutverki fórnarlambins er ágæt til að leggja út af henni finar „teoríu“ en hún nýtist okkur ekki í baráttuna. Hún getur öllu heldur lamað einstaklingsvitund okkar og gefið okkur fjarvistarsönnun í krafti þess að við séum í raun leiksoppar.“

Er þessi gagnrýni á þátttuðu Kvennalistans í Reykjavíkurlistanum angi af sama fórnarlambshugsunarhætti?

„Mér finnst það, já. Þó svo að við höfum ekki sniðið stjórnkerfið að okkar þörfum krefst þátttaka í stjórnmalum þess að við séum reiðubúnar að vera með af fullum huga, að við séum gerendur og höfum raunverulegt vald og afl á bak við okkur. Óánægjan ein og sér getur ekki breytt heiminum.“

En þó var hún forsenda kvenfrelsisbaráttunnar og viðtækar kvennasamstöðu?

„Já og síðan er liðinn langur tími. Óánægjan er reyndar guðómlegt afl og án hennar yrðu engar breytingar. En umræðan um kvennapolitik hefur haft tilhneitingar til að sveiflast öfganna á milli og vissulega er staða kvenna enn slæm. En sem hreyfing var Kvennalistinn kominn til að sýna mátt sinn og megin og það hefði ekki verið mögulegt nema vegna forvera hans í Rauðsokkahreyfingunni og annarra hræringa í kvenfrelsisbaráttunni sem ruddu

brautina og fóru í gegnum ákveðna u-

Ánægjan er spillt

En sú óánægja sem nú er uppi á teni hún til þess að ryðja nýjum hugmynd

„Hún verður að beinast í þá farve verði virkt afl. Sú gagnrýni á Kvenna hann standi í vedi fyrir nýrri kvenna er því fráleit. Þær konur, sem vilja hvað annað en að starfa þar, eiga h gera það. Það er ákaflega ríkt í ko þær óttast að hafa ánægju af hlutunur er lögð að jöfnu við spillingu, og þ sem takast á hendur eithvað hlut kerfinu verða helst að gera það á þeir um að þær þjáist og ætlunarverkið píslarvætti.“

En nú byggði þið á kennungum veldi og karlstýrt kerfi. Býður það unni heim?

„Við búaum við ákveðið kerfi og þ vissulega byggt upp af körlum og samið leikreglurnar. Kona, sem er se andi um þetta og vill breytingar, l hugfallast og hrekst ekki af leið þó a sig á veggi. Þannig lifir hún af og fær áorkað. Það særir mig djúpt þegar k frekar eyða orku sinni í að ræða vandamál og rekja upp allan n ágreining heldur en að ráðast saman við það sem var og er ætlunarverkið Hættan er í raun sú að konur gleymi eru gerendur í eigin lífi og bera í rau eigin örlogum. Því að þó að lífi setji um skorður, mismunandi miklar og o ar, er listin sú að lifa til fulls og njó og kostur er. Við getum ekki breytt n við horfumst í augu við og viðurken okkar. Konur eru sér svo meðvitand leika sína og hættir til að gera of mik á kostnað hins sem er máttur kvenna leikar þeirra til að hafa aukin áhrif.“

En hvað þá með þá fullyrðingu Björnsdóttur að hreinrúarstefna í f innan Kvennalistans?

„Almenningsálitið hefur verið d að fella kvennalistakonuna í ákveðið er lýst sem móðurlegri menntakonu um ullarsokkum sem má ekki vamm í stað kvennalistakvenna er komin í an“ með stóru kái, einhver samnefna hvernig við allar hugsum og lítum út

Of nú mætti ætla af gagnrýni væruð allar eins og nýútskrifaðar úr móður Teresu?

„Umræðan um kvenhlutverkið verða svo þrúgandi að við þurfur hugsa og tala eins. Í Rauðsokkahr vorum við iðnar við að ýta út í hor gat tilheyrt hefðbundinni kvenímyn okkar þorði að taka upp þróna á fun við að falla í gamla farið og vera ekk róttæk. Nú er það svo að ef kven þrónar á fundi þá erum við allar orð konur og svo framvegis. Samkvæ

skilningi var þetta fyrst og fremst vilji til að endurmeta gömul gildi og fordæma ekki arf formæðra okkar líkt og okkur hætti ádur til að gera.

Í Kvennalistanum hafa þrifist í gegnum árin alræmdar frekjur og gert það gott eins og allir vita. Hitt er annað mál að við vildum að konur gætu tekið þátt í stjórnmálum á eigin forsendum og þessi „milda, mjúka týpa“ fékk heilmikið persónufylgi þó að hún væri ekki klæðskerasaumuð fyrir hefðbundin stjórnmál. Guðrún Agnarsdóttir var dæmi um hinn nýja stjórnmálamann og vinsældir hennar voru sigur fyrir okkur allar og fullvissuðu okkur um að konur gætu haft áhrif og rödd þeirra heyrðist jafnvel þó þær reyndu ekki að yfirgnæfa karlana með raddstyrknum einum saman.“

Eru fjölmíðlar þá að markaðssetja Kvenna-listann á fölkskum forsendum? Er komin fram ný fjallkona og öfugri én fyrirrennari hennar? Undir skautbúningnum slær pínulítið róttækt hjarta sem er þó fljótt að hrærast til samúðar og samkenndar með gömlum og íhaldssönum gildum?

„Árið 1991 setti Kvennalistinn fram nýja stefnuskrá sem lagði áherslu á fjölbreytileika kvenna og ólíkar þarfir. Þetta var gert vegna gagnrýni á að áherslur Kvennalistans á „kvennamenningu“ hentuð ekki öllum konum jafn vel. Þrátt fyrir þetta á hreyfingin enn rætur í hugmyndum um reynsluheim kvenna en í stað ofuráherslu á það sem sameinar er fjölbreytnir höfð að leiðarljósi.“

Reykjavíkurlistinn og landslag stjórnmála

Pú hefur lýst núverandi flokkakerfi og uppbroti í hægri og vinstri sem úreldu fyrirbæri í íslenskum stjórmálum. Ef þú setur þig í spákonustellingar, hvaða pólitísku lausnir séru þá fyrir þér sem leið úr öngstræti gömlu flokkanna? Hvernig getur þetta kerfi orðið í framtíðinni og hvar verður þú inni í myndinni?

„Við lifum á tímum örra breytinga og stöðugs endurmats á rótgrónum hugmyndum. Allt er aðstæðum háð og hugtökin hægri og vinstri eru að úreldast í heiminum og merking þeirra er komin á flot. Þetta skynjuðum við sem fórum af stað með Kvennaframboðið, kannski vegna þess að til þess að geta brotist úr flokka-kerfinu og skapað eiththað nýtt þurftum við að leysa hugsunina úr viðjum hefðbundinna stjórn-mála. Við fall Berlínarmúrsins skýrðist þetta breytta landslag vestrænna stjórnmála og varð öllum ljóst þó að afstæðni hugtakanna virðist enn vefjast fyrir sumu fólk. Hugtakið „konservatívur“ hefur aðra merkingu hér en til dæmis í Rússlandi, íhaldinu þar var þó ekki ósýnna um að halda völdum. Heimurinn er í þörf fyrir nýjar hugmyndir og áherslur. Það er kannski draumsýn en ég hef þá trú að bæði kvennapólítík og umhverfisvernd eigi eftir að gegna stóru hlutverki í stjórnálum komandi ára.“

Gæti Reykjavíkurlistinn orðið sá snjóbolti

1. Ingibjörg Sólrún flytur ræðu í árdaga Kvennaframboðs

2. Borgarfulltrúi í fæðingarorlofi en samt að

3. Elín G. Ólafsd. tekur við í borgarstjórn 1988

4. Á landsfundi Kvennalistans sl. haust

5. Á félagsfundi í Reykjavík í jan

sem vindur upp á sig nýja pólitíkska hr og þá á sviði landsmála?

„Það er hugsanlegt og reynsla Kvennaframboðinu kenndi mér það að og búið er að koma af stað einhverri atböllast hún sjálfstætt líf. Það er vel hugað með Reykjavíkurlistanum sé búið að úr læðingi afl sem getur sameinað vænt sem hafa lengi legið í dvala. Það fólk sem er sér um þennan lista ræður í raun fram og það er töluvert stór hópur. Fólk sem staðið utan flokka til þessa, og það er eldhópur, gæti fundið þarna vettvang sem starfa á. En það er bara ár í næstu þingklukar og ég held að sjálfstæðismenn ótmeyra en að milli hinna flokkana geti nýr grundvöllur til samstarfs sem gæti myndunar ríkisstjórnar.“

Kerlinganöldur og gildar frétti

Nú kom Sjálfstæðisflokkurinn upp með Öskubusku í borgarstjóraembættið á stundu þegar ljóst varð að fætur kandídata væru of loðnir og stórkarlaleg passa í snjóhvítá kvenlega kosninga Segjum sem svo að Öskubuska hafi ekki jafn óflekuð af fortíð Sjálfstæðisflokk hún vill vera láta, er það þá ekki eink staða þegar framboðslistarnir eru komnar saman vegna þess hve lík stefnumálin er.

„Sjálfstæðisflokkurinn hefur verið ár að byggja upp og treysta það kerfi stjórnkerfi Reykjavíkurborgar. Þeim er heilagt nema það að halda völdum. Það sig ekki hvað síst í þeirri hörkum sem er hkosningabaráttuna nú. En fátt er svo miilt að ekki boði nokkuð gott. Þegar sjálfmenn ákváðu að gera þessi mál að sínum urðu mál eins og dagvistar- og skyndilega áhugaverð umræða fyrir fjó sem áður höfðu fúlsað við þeim eins óuðu smjöri. Mál, sem konur hafa verið að fá nokkurn hljón, helst að það væri stimplað sem „kerlingur“, urðu sjálfkrafa stórmerkileg tóindi heiminum og enginn þar setur spurningarmerki við gildi þessara mála: þeir gáfu grænt ljós.

Ekki er það þó svo að þeirra málflusé á nokkurn hátt trúverðugur enda talaþar best. Frjálshyggjan, sem hefur veriandi undanfarin ár, er gengin sér til húða er henni fleygt fyrir eitthvað annað sem halda að trekki betur í kosningum. Þessagöldi í viðtali við Morgunblaðið það se farið fyrir brjóstíð á mörgum sjálfstæðum, að stjórnkerfi borgarinnar væri í rausovéskt, rökstuddi ég það þannig að borgværu haettir að gera greinarmun á hagsflokksins og borgarinnar. Skýrt dæmi um er að þegar Markús Örn, sem Sjálfstæði urinn réði til að gegnna embætti borgar fyrir þremur árum, ákvæður það í samsinn flokk að það henti floknum sem betur að reka kosningabaráttu sína með

„Ef Sjálfstæðisflokkurinn hefði gert Katrínú Fjeldsted að borgarstjóra en ekki Markús Örn á sínum tíma hefði karlremban í þessum ummælum kannski ekki verið jafn grímuðlaus. En til þess voru flokksbræðurnir of „uppteknir af hinu háa embætti“, eða kannski báru þeir svo „óttablandna virðingu fyrir því“ að þeir gátu ekki séð fyrir sér konu leysa þetta starf af hendi.“

borgarstjóra gengur hann út með þriggja mán-aða biðlaun og þau laun eru ekki greidd úr kosningasjóði Sjálfstæðisfloksins. Það nötur-lega er að kjósendur borga reikninginn af björgunaraðgerðunum og hvort sem um er að kenna sljóleika eða einhverju öðru er þetta látið óáreitt.“

Valdakonan með skotthúfuna

Fjölmörlar og afþreyingarmiðlar hafa undan-farin ár verið iðnir við að kollvarpa ímynd kon-unnar sem vill ná langt, konunnar sem þorir að sækjast eftir auknum völdum. Framakonan á ekki lengur upp á pallborðið á hvíta tjaldinu, hún er karlkona og í besta falli vitskert. Sam-kvæmt forskriftinni nú er fátt jafn óaðlaðandi og tortryggilegt og kona sem sækist eftir völdum, jafnvel þótt hún hafi prjónadót í poka og skotthúfu á hausnum. Ingibjörg Sólrun hefur ekki farið varhluta af þessum vangaveltum um innræti áhrifakvenna. Nýlega birti Björn Bjarnason þingmaður Sjálfstæðisfloksins grein í Morgunblaðinu þar sem hann leitaðist við að sálgreina frambjóðandann. Hann sagði þá meðal annars að það heyrði til undantekninga að frambjóðandi væri svo „upptekinn af háu embætti. ...Engu er þó líkara en hún hafi fyllst óttablandinni virðingu fyrir því. Henni vaxi það raun í augum.“

„Ég er í sjálfsu sér ekkert undrandi á þessum viðbrögðum enda kristallast í þeim óttinn við að tapa borginni sem hefur verið helsta vígi floksins en er nú að falla. Ef Sjálfstæðisflokkurinn hefði gert Katrínú Fjeldsted að borgar-

stjóra en ekki Markús Örn á sínum karlremban í þessum ummælum ka-verið jafn grímulaus. En til þess v-bræðurnir of „uppteknir af hinu háa eða kannski báru þeir svo „óttabla-ingu fyrir því“ að þeir gátu ekki se-konu leysa þetta starf af hendi. En veifa þessari gömlu grýlu frama móðga þeir réttlætiskennd þeirra í s-laða heim einhver atkvæði sem heimahaganum í von um breytingar

Stríð og friður

Þeir sem rífast hvað harðast á þi mestir andstæðingar eru þeir sem klír öðrum á bakið í kokkteilboðum falda siðgæði hefur ekki síst verið Kvennalistanum og stundum líkt vi-tiskan saumaklubb. En hörðustu át- sem vilja svíða hvað sárast eru átök flokkssystkin. Eftir súlikar svíptingu málamenn ekki dús. Kvennalistinn an tekist jafn harkalega á og eftir la-haustið 1992.

„Fólk getur tekist á og það getur ið harkalegt á stundum en að sjálfsi fólk hörundsárara þegar hlutirnir f-eitthvað persónulegt plan.“

En nú er fólk ekki kosið á þing fyrst og fremst málsvarar eigin hagi-

„Í þeim umræðum, sem þú ert var tekist á um málefni en ekki v-málamenn eru mannlegir eins og fólk. Það getur komið upp öfund

meðal þeirra eins og annarra stéttar, til dæmis blaða- og fréttamanna. Þetta eru venjulegar mannlegar tilfinningar en ekki slík egingirni og mætti ætla þegar fólk vill fára stjórnmalin upp á æðra plan og útiloka þá staðreynd að þau eru mannleg líkt og vonandi allir þeir sem þar starfa. En maður velur sér ekki samverkamenn og fólk á mismunandi vel skap saman. En ef það starfar í sama þingflokkverður það að gera svo vel og finna út úr því og gerir það oftast nær líkt og á öðrum vinnustöðum.“

En eru konur viðkvæmari fyrir slíku vegna þess hve óskilgreind valdahefðin er meðal kvenna?

„Það má vel vera. Og þó. Oftast er þetta ekki spurningin um völd heldur aðra og smásmugulegri hluti. Kínverska kvíkmyndin Rauði lampinn, sem sýnd var í Háskólabíói í vetrur, lýsir því vel þegar konur bílast um litla og ómerkilega bita sem hrjóta af borðum karlmannna og eru svo uppteknar af því að þær gleyma sjálbum sér og vináttu þeirra, hvorrar við aðra.“

En getur líka verið að það sé reynt að ala á sundrung innan Kvennalistans með því að hampa sumum konum, sumum sjónarmiðum en halda öðrum niðri?

„Allir stjórnmalaflokkar þekkja hvernig andstæðingarnir reyna að auka við áhrif sín með því að spila inn á sundrungu eða mismunandi fylkingar innan flokksanna. Ef andstæðingunum hentar að hampa manni þá gera þeir það en þeir víla heldur ekki fyrir sér að rakka mann niður. Ég hef prófað hvorttveggja og grein Björns Bjarnasonar í Morgunblaðinu er gott dæmi um það síðarnefnda. Mig rak í rogastans þegar ég las hana því að míni kynni af Birni hafa verið á þann veg að ég hef frekar freistast til að telja hann við-sýnni en ég hafði áður haldið. Við höfum oft átt ágæta og málefnalega umræðu. Frjálshyggjan er auðvitað sem slík sterkt einstaklingshyggja sem gefur sig ekki út fyrir að mismuna fólk eftir kynferði, það þarf þó ekki að koma á óvart þegar glyttir í úlfseyrun undir sauðargærunni. Björn segir til dæmis í grein sinni að Kvennalistinn hafi tapað sérstöðu sinni með framboði mínu til borgarstjórnar, sjónarmið hinnar hagsýnu húsmóður hafi orðið að víkja fyrir sókn eftir völdum. Hugmyndir Björns um hina hagsýnu húsmóður fara því ekki saman við völd og áhrif. Hin hagsýna húsmóðir á samkvæmt þessu ekki að ganga í fylkingarbrjósti né heldur að hafa raunveruleg áhrif. Hún á með öðrum orðum að puða og juða, koma með hugmyndir og tillögur en skorast undan því að framkvæma þær. Þetta er boðskapur greinarinnar og þarf það engum að koma á óvart því ef þessari uppskrift væri fylgt værum við ekki sú ögrun við veldi Sjálfstæðisfloksins sem við erum í dag.“

En kom hin hagsýna húsmóðir ekki sem himnasending fyrir Sjálfstæðisflokkinn í borgarstjórnarslaginn 1982 og klauf minnihlutann í herðar niður? Þetta er búin að vera samfellið Þórðargleði í tólf ár. Er hægt að lá Sjálfstæðisflokknum þó hann gráti húsmóðurmissinn, þegar ný og öflug samstaða minnihlutflokkana er orðin staðreynd?

„Kvennalistinn var ekki jafn ögrandi við valdið sem nýtt afl að stjórnmalanna og hann var við hefðbundna hugsun og pólitísk skoðun. Eftir margra ára starf höfum við náð það að geta verið örlagavaldar í stjórn og það óttast Sjálfstæðisflokkurin

Ertu að yfirgefa þin inn vegna átakanna í vetu að flýja af hólmi?

„Ég hljóp ekki óð c væg til þegar haft va band við mig og ák fara í framboð. É fylgjandi því fyrir árum að Kvennitæki þátt í slíku fræn það fékk ekki hljór þá. En þetta er söguleg færi og þess vegna er éreiðubúin þó

